

JAARGANG 28
MAART 2013
NUMMER 72

G r o e n i n g a

VRIENDENBULLETIN

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Redactie:

Drs. P. J. E. Bootsma
Ir. T. H. J. Sleyfer
Drs. M. J. A. Vooijs

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

K. Woning, Groningen

Redactieadres:

Haddingestraat 24,
9711 KD Groningen,
050 - 318 16 45

Afbeelding omslag:

Hoge der A 3

Foto:

Tineke Vooijs

Kopijdatum

nummer 73:

15 april 2013

Kopij aanleveren
in Word,
foto's als JPEG,
Tiff of EPS.

Inhoudsopgave:

<i>Thomas Sleyfer</i> Van de voorzitter	1
<i>Pieter Bootsma</i> Arthur Kamminga	2
<i>Pieter Bootsma, Tineke Vooijs</i> Bouwen in en bewaren van onze binnenstad	6
<i>Pieter Bootsma</i> De Open Stad	9
<i>Tineke Vooijs</i> Welke gebouwen in de stad vinden we mooi en welke lelijk?	11
<i>Jaap Ekhart</i> Mooi en lelijk aan de Coehoornsingel	12
<i>Pieter Bootsma</i> Stadsgedicht	13
<i>Klaas Knillis Hofstra</i> Camping Middengasthuis	14
<i>Pieter Bootsma</i> Een geval van welstand, de nieuwbouw van Hoge der A 3	15
Activiteiten	16
Groningana	17

ISSN 1384-8607

G r o e n i n g a

B O E K H A N D E L G O D E R T W A L T E R

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050-312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

Martinijkerkhof 11*Beno Hofman, Kirsten Otten* €19,50

De geschiedenis van het pand Martinijkerkhof 11 in Groningen, nu bekend als het Toevluchtsoord, begon als Refugium van grijze monniken uit Termunten.

Na de reformatie komt het in handen van rentmeester Gerlacus Verrutius. Ook de volgende eigenaren zijn notabelen, met bekende familienamen als Hora, Van Panhuys en Van Andringa de Kempnaer. Iedere bewoner laat zijn sporen na.

De grootste veranderingen ondergaat het pand echter de laatste honderd jaar, wanneer groot-schalige uitbreidingen en verbouwingen ervoor moeten zorgen dat de bewoners van het Toevluchtsoord zich op Martinijkerkhof 11 thuis en geborgen voelen.

Hervonden Stad 2012*diverse auteurs* €13,50

17e Jaarboek voor archeologie, bouwhistorie en restauratie in de gemeente Groningen.

Het 1e deel van het boek bestaat uit drie jaarverslagen en daarna volgen er diverse artikelen van bovenstaande disciplines.

Er zijn daarnaast maar liefst negen specialistische artikelen opgenomen: van de bijzondere vondst aan de Hoge der A van een zijkant van een (bisschoppelijke?) zetel uit de middeleeuwen, de muntschat bij het Boterdiep, een ijskelder in de Westerhavenstraat, tot modernere betonnen duikers in het Stadspark.

Het Hinckaertshuis – zeven eeuwen bouw-historie en bewoners*diverse auteurs* €49,50

Een zeer complete beschrijving en inventarisatie van een van de oudste steenhuizen in de stad Groningen, in een prachtig uitgevoerd en leesbaar boek.

De bouwhistorie en de bewoners worden natuurlijk behandeld, maar ook het bijzondere nog originele 18e eeuwse behang in de tuinkamer is het vermelden waard.

Het waait hier altijd – station Ulrum 90 jaar*Trudy Dijkshoorn (redactie)* €14,50

De geschiedenis van het stationsgebouw aan de hand van verhalen en foto's van bewoners. Tussen 1922 en het begin van de Tweede Wereldoorlog was het een station aan de Marnelijn, de verbinding tussen Winsum en Zoutkamp. Na de oorlog heeft het gebouw diverse bestemmingen gehad, vanaf de jaren tachtig diende het als woongebouw.

De laatste bus naar Slochteren*Herman Sandman* €16,50

Verhuizen van de stad naar het platteland: is dat een stap terug? Dat is de vraag die Herman Sandman (1965) zich stelt in deze verhalen. In De laatste bus naar Slochteren beschrijft hij zijn ervaringen vanaf het moment dat hij vanuit de stad Groningen naar Slochteren verhuisde. De laatste bus naar Slochteren is een selectie van de beste columns in de reeks 'De klompen weer aan' die Sandman van 2010 tot 21012 publiceerde in de Groninger Gezinsbode, de krant waar hij redacteur kunst en cultuur was. Deze bundeling werd gemaakt bij zijn afscheid van die krant.

Een huis op stand - Ubbo Emmiussingel 51*Beno Hofman, Kirsten Otten* €15,00

De geschiedenis van dit bijzondere pand, de bewoners en de architectuur beschreven door stadshistoricus Beno Hofman in een zorgvuldig gemaakt boekje.

De Ridderschap der Provincie Groningen*Steven Bouman* €10,95

Ter gelegenheid van de heroprichting van de Ridderschap van Groningen op 22 september 2012 verscheen het boek 'De Ridderschap der Provincie Groningen'. Hierin wordt de Groninger Ridderschap in zijn bestaan van 1814 tot 1853 in al zijn facetten beschreven. In het boek is tevens een hoofdstuk opgenomen met de biografische gegevens van alle drieënzestig beschrevenen in de Ridderschap met daarbij vijfendertig portretten die achterhaald konden worden.

DONATEUR WORDEN
BESTUURSSAMENSTELLING

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen,

opgericht in 1984, komt op voor de belangen van Groningen als centrum van Noord-Nederland en als belangrijke historische stad.

De doelstellingen zijn, kort samengevat:

- het helpen uitdragen van een positief beeld van de stad Groningen
- het bevorderen van de belangstelling voor de geschiedenis van de stad Groningen
- het bevorderen van de meningsvorming over hedendaagse ontwikkelingen in de stad vanuit de historische achtergrond
- het reageren op deze actuele ontwikkelingen

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

**Postbus 296
9700 AG Groningen**

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl

Bestuurssamenstelling

Drs. P. J. E. Bootsma
Mr. T. Duursma
M. L. Hintzbergen
Drs. E. M. Meisner
Mr. drs. J. van der Laan
(secretaris/penningmeester)
Prof. dr. P. Nieuwenhuis
Ir. T. H. J. Sleyfer (voorzitter)
Mr. C. Slothouber
Drs. M. J. A. Vooijs
Drs. D.-A. Walsma

Bank: 44.73.73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

G r o e n i n g a

Van de voorzitter

U hebt er op alle fronten kennis van kunnen nemen: de bezuinigingen komen nu echt dichtbij. De regering is druk doende met de uitwerking van het coalitieakkoord en dat betekent dat de gemeente en ook de provincie, en zelfs de woningbouwcorporaties flink worden gekort. Dit kan verstrekende gevolgen hebben, zeker waar het investeringen voor nieuwe zaken betreft.

Alleen al uit dat oogpunt is het goed dat de tram is afgeblazen. Maar wat nu?

Er ligt een grote som rijksgeld (de tegemoetkoming voor het afblazen van de Zuiderzeelijn) te wachten op invulling met projecten in het noorden. Maar aan dat geld is de voorwaarde verbonden dat de schop voor de betreffende projecten wel vóór 2020 de grond in gaat.

Iedereen weet dat alleen al het doorlopen van de formele procedures van een plan jaren kan duren, zeker als er bij de bevolking weerstand bestaat en men tot de Raad van State wil doorprocederen.

Dat betekent dat er binnen de kortste keren plannen op tafel moeten liggen die aanspraak kunnen maken op genoemd rijksgeld en voldoende moeten zijn uitgewerkt om de procedures in te sturen. Dat zal een hele klus zijn. Niet dat er geen goede plannen kunnen worden bedacht, maar wel omdat de verschillende betrokken overheden het eens moeten worden en er gezamenlijk voor moeten gaan. Die gezamenlijkheid blijkt nogal eens moeilijk. In ieder geval zien we aan de praktijk van grote projecten dat het heel wat massage en dus tijd kost om de neuzen in één richting te krijgen. Voor veel politici is het belang van eigen partij en de eigen gemeente vaak leidend.

Maar voor lange massage is geen tijd meer. Gedeputeerde Boumans heeft een onderzoek laten doen om de risico's van de korte termijn voor het maken van de plannen te laten uitzoeken. De conclusie ligt voor de hand: de overheden moeten als de drommel aan de slag en elkaar niet tegenwerken, maar er als één man voor gaan. Tactisch is het misschien goed dat Boumans dit heeft laten onderzoeken, maar strikt genomen is dat overbodig geweest, want dat wist iedereen toch al. Maar zoals vaak bij onderzoek: het wordt uitgevoerd om in de politieke discussies sterk te staan, om tegenwerking zoveel mogelijk op voorhand te voorkomen.

Ik hoop dat het helpt. Ik heb er een zwaar hoofd in. Kijk maar naar het gedoe rond de aardbevingen waarbij burgemeester Rehwinkel de uitspraken van Commissaris van de Koningin Max van den Berg in de weg zat. Uitingen van spijt daaropvolgend zijn natuurlijk wel belangrijk, maar de kracht van gezamenlijk optreden is op dit punt al verdwenen. Laten we hopen dat onze bestuurders in staat zijn over hun eigen schaduw heen te springen.

Tot slot nog iets over de Vrienden: zoals u in het colofon kunt zien hebben we nieuwe bestuursleden kunnen verwelkomen: Douwe-Anne Walsma, Koos Meisner en Cor Slothouber. We zijn daar erg blij mee, zeker nadat we afgelopen periode afscheid hebben genomen van drie leden.

De redactiecommissie heeft weer haar best gedaan een goed nummer samen te stellen. Het is weer zeer het lezen waard. Ik beveel het u van harte aan.

Arthur Kamminga

In 2011 herinnerde de voorzitter van de Vrienden van de Stad in het Vriendenbulletin (november 2011, nr. 67) de lezers aan een opmerking die hij al eerder had gemaakt, namelijk dat de effecten van toenemende verkeersdruk op de afritten en aansluitende gebieden bij de realisatie van de plannen van de zuidelijke ringweg moesten worden bekeken. De Vrienden pleitten voor een totaalverkeersplan voor de stad.

Wie de brief leest die een keur aan wijkorganisaties uit het zuiden van de stad op 14 januari aan de gemeenteraad schrijft, krijgt de stellige indruk dat voor zover die effecten al zijn bekeken er sprake zal zijn van een forse toename van het verkeer in de omringende wijken. In ieder geval vinden de wijkbewoners dat op hun dringende vragen geen duidelijke antwoorden zijn gekomen: de brief noemt zaken als de verkeersafwikkeling in de spits nadat de zuidelijke ringweg is aangelegd, welke fietsroutes er in de toekomst nog zullen zijn, de bouwfaserings-

de kosten van de ingrepen op het onderliggend wegennet, de mogelijke oplossing van de knelpunten Hoendiep, Griffeweg en de Van Ketwisch Verschuurlaan enz. enz. Aan het slot van de brief wordt de politieke druk op de raadsleden opgevoerd: “Kunt U straks aan een kiezer in Helpman uitleggen waarom hij niet meer kan parkeren in zijn straat? Aan de ouders van een schoolgaand kind, waarom deze niet meer zelfstandig naar school kan fietsen? Aan de forens, waarom hij altijd zolang in de file staat bij de Europaweg.” En ook de oudere dame die hart-en longpatiënt is en de kleine ondernemer in de binnenstad worden opgevoerd. Geen kiezers-doelgroep wordt overgeslagen.

De redactie van het Vriendenbulletin besluit de Groningse verkeersdeskundige Arthur Kamminga naar zijn oordeel te vragen. Zijn naam is op ieders lip als hij het tramplan vakkundig sloopt en de brief van 14 januari van de wijkorganisaties wijst op zijn oplossing voor de nieuwe tunnellocatie tussen Helpman en Europapark.

De regiotram

Na in Veendam te zijn opgegroeid is Kamminga in Groningen gaan studeren. Hij woont hier nu tien jaar en heeft ondertussen zijn masters gehaald in de studies economische geografie, vastgoedkunde en bestuurskunde. “Dat zou me nu niet meer lukken want dat zou me veel te veel collegegeld kosten. Maar vroeger kon je voor dezelfde prijs meerdere studies doen mits aan dezelfde universiteit,” aldus Kamminga. “In 2010 ben

Arthur Kamminga

ik als zzp-er gaan opereren in de wereld van consultancy en beleidsadvisering. Zo heb ik onderzoek gedaan voor het OV-bureau Groningen-Drenthe en heb ik de vervoerders geadviseerd bij aanbestedingen in het openbaar vervoer.

Uit betrokkenheid bij de stad ben ik me twee jaar geleden met de tram gaan bemoeien. Eerst vond ik het een sympathiek idee maar in de loop van die twee jaar gingen voor mij de negatieve kanten domineren over de positieve. Wat ik zag was het kannibaliseren van de buslijnen en de veel hogere kosten van het openbaar vervoer met de tram. Het zou niet betaalbaar worden voor de stad. Ik heb toen een alternatief bedacht, de aftakking van het spoor naar het Zerniketerrein. Ik heb bij de raad ingesproken en mijn plan aan de raadsleden voorgelegd. Ik ben later met de gemeente in conflict geraakt over de exploitatiecijfers. De cijfers die de gemeente hanteerde waren volgens mij onjuist. Wethouder Dekker heeft vervolgens een second opinion laten maken waarin mijn kritiek niet goed werd weergegeven en ten onrechte werd beweerd dat ik verkeerde cijfers had gebruikt. Ik heb daarover een klacht ingediend. De gemeentelijke ombudsman, mevrouw Kol, heeft naderhand geconcludeerd dat ik verkeerd behandeld ben. In haar rapport zijn termen gevallen als “onbehoorlijk bestuur” en “gebrek aan respect”. Deze maand zal het college me excuses aanbieden en dat doet het natuurlijk graag want er zit nu een ander college.”

En Kamminga lacht een beetje. Hij is bepaald niet het type boze burger dat emotioneel in de discussie zit. Hij is van het type participerende burger, door de gemeente in vele nota's hartstochtelijk begeerd. Maar daarbij wel de burger die zich goed bezint op het verloop van de besluitvorming en bedenkt hoe hij daarbij zijn invloed kan laten gelden. De oplossingsvaardige Kamminga: “Mijn studie bestuurskunde helpt me hierbij. Toen ik tot de conclusie kwam dat het tramproject niet goed voor de stad was, begreep ik wel dat het met die boodschap heel moeilijk binnenkomen was bij het college. Het college is het product van coalitievorming en heeft zich te bewegen binnen de grenzen van het coalitieakkoord waarin de tram was opgenomen. Deze situatie maakte dat het colle-

ge kon vallen! Dat is dan ook met het vorige college gebeurd. Overigens is de directe oorzaak van de val de afschrijving van het project Meerstad geweest. Maar het gevolg was wel het einde van de tram. De vraag is nu hoe verder. Het is steeds mijn grote kritiek geweest dat er vanaf het begin van het proces geen alternatieven mee zijn overwogen. Dat is bewust zo gebeurd. Want het overwegen van alternatieven zou hebben kunnen leiden tot een andere keuze maar dat wilde wethouder Dekker, die een persoonlijke band met de tram had, niet. Het was de tram of niks. Vanaf het begin in 2005/2006 was het duidelijk dat het niet zou gaan om een stadstram zoals velen aanvankelijk meenden maar om een regi ترام. Dat hing samen met de financiering. De tram zou moeten worden bekostigd met het regiogeld dat was vrijgekomen doordat de plannen van de Zuiderzeelijn waren gestrand. Dat de tram naar de regio zou doorrijden zou pas na 2020 aan de orde zijn. Dat was een ideaalbeeld dat naar ik denk wel nooit zou zijn uitgevoerd. Al met al, het tramplan zat financieel niet goed in elkaar, en een exitstrategie, een plan B, was er niet want zo'n terugvaloptie had makkelijker tot het stopzetten van het project kunnen leiden. Het is geen integere besluitvorming geweest.”

De zuidelijke ringweg

Op 22 november vindt in de Martiniplaza een inspraakavond plaats over de zuidelijke ringweg en de gevolgen voor de omringende wijken. Kamminga: “Ik ging er heen met een blanco idee. Ik vind de zuidelijke ringweg noodzakelijk en het verbaasde me dat op de drukbezette bijeenkomst zoveel protest opklonk, ja er sprake was van een vijandige en wantrouwende sfeer ten opzichte van de gemeente. Maar het werd me snel duidelijk dat de bewoners wel een punt hadden. De focus van het plan was de snelle doorstroming op de ringweg, aan de aansluitingen op de omringende wijken was onvoldoende aandacht geschonken, deze zaten niet goed in het project. En de vlam sloeg helemaal in de pan door de Helperzoomtunnel, die in de plaats van de huidige spoorwegovergang bij de Kempkensberg, de verbinding van Helpman met het Europapark en de Oosterpoort zou moeten maken. Of de

nieuwe tunnel nu ligt in het verlengde van de Helperbrink, de Savornin Lohmanlaan of de Goeman Borgesiuslaan, in alle gevallen vrezen de inwoners van Helpman een grote verkeerstoename en een aanslag op de rust van hun wijk. De vertogen van de kant van de gemeente dat het verkeer tussen de A7 (autoweg richting Hoogezand) en de A28 (autoweg richting Assen) weinig of geen sluipverkeer zou opleveren omdat de automobilisten voorkeur zouden hebben voor de snellere omweg via de zuidelijke ringweg wierpen slechts olie op het vuur. Dat was geen antwoord op de kritiek van de inwoners want het ging hun om het sluipverkeer tussen de wijken omdat dit verkeer de ringweg niet of slechts moeizaam zou kunnen bereiken en dan zijn weg zou vinden door de Helperzoomtunnel. Na die avond vond ik nog steeds dat de zuidelijke ringweg moest doorgaan. De groeiende verkeersdruk dwingt daartoe en de oplossing van de verdiepte ligging met de drie deksels als overkapping is misschien niet in alle opzichten optimaal maar ook gelet op de beschikbare middelen heel goed verdedigbaar. Ik denk ook dat daarvoor voldoende draagvlak

bestaat. Waar ik op ging broeden was of er oplossingen te bedenken waren die aan de verlangens van de bevolking tegemoet zouden kunnen komen. Mijn ideeën heb ik op 6 december de wereld in gestuurd. De wethouder belde al de volgende dag of ik langs zou kunnen komen. En zo zat ik een week later op het stadhuis bij de wethouders Van Keulen en Van der Schaaf en enkele ambtenaren van het projectbureau op het stadhuis om m'n ideeën toe te lichten. Het gesprek is na de kerstvakantie met de mensen van het projectbureau voortgezet. We hebben alles met behulp van de grote kaarten waar ze over beschikken nagelopen en ze zullen de ideeën uitwerken. Want het zijn nog maar ideeën, ze moeten stand houden in de uitwerking."

De Kempkensbergtunnel

Het alternatief voor de Helperzoomtunnel noemt Kamminga de Kempkensbergtunnel en de naam localiseert meteen de plaats van "zijn" tunnel bij de huidige spoorwegovergang tussen Helperzoom en Oosterpoortwijk. De spoorwegen willen de bestaande overgang opheffen omdat er een vierde spoor bijkomt en de

maximaal toegestane breedte van de overgang drie sporen is. Kamminga denkt aan een aparte tunnel voor het lokale autoverkeer en een aparte fiets- en voetgangerstunnel die beide naast de grote tunnel van de zuidelijke ringweg onder de spoorbaan moeten worden aangelegd. Het autoverkeer van de Helperzoom wordt dan om de Kempkensberg heengeleid naar de lokale weg die langs de zuidelijke ringweg loopt en tevens het verkeer bedient dat van de Hereweg afkomstig is. Bij de ingang van het DUO-kantoor (het cruiseschip) kan de afdaling naar de tunnel worden ingezet. Daarmee komt het lokale verkeer van en naar de Oosterpoort en het Europapark op dezelfde plek uit als nu het geval is – en niet in de onmiddellijke nabijheid van de bewoning - en wordt de rust van Helpman niet verstoord.

[Afb. 2]
Kempkensbergtunnel,
weblog Arthur Kamminga
6 dec.

Op en afritten Hereweg

Kamminga denkt dat het toch mogelijk is om ten behoeve van zowel verkeer uit en naar de richting Assen (A28) als van lokaal verkeer, op- en afritten voor de Hereweg aan te leggen. In de plannen die tot nu toe door de gemeente zijn ontwikkeld zijn er geen afslagen van de toekomstige verdiepte zuidelijke ringweg voorzien tussen Julianaplein en Europaplein.

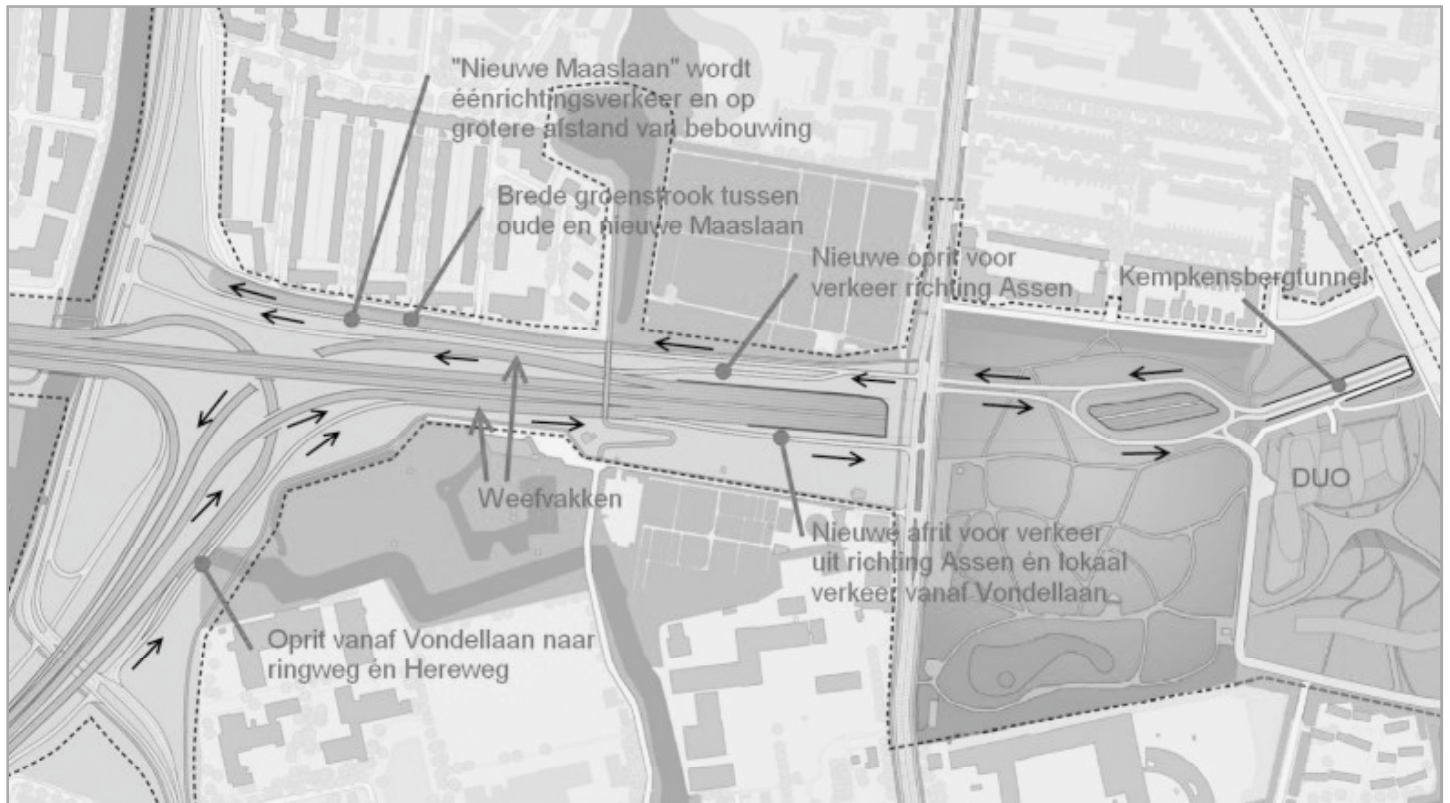
Het verkeer vanuit de richting Assen (A28) zal om bijvoorbeeld de Hereweg of de Kempkensberg te bereiken waar veel werkgelegenheid (DUO!) zit, al bij de Vondellaan van de snelweg af moeten om naar een lokale tweebaansverbinding langs de ringweg te worden geleid. De verwachting is dat deze verbinding heel traag wordt zodat dit verkeer de neiging heeft eerder van de snelweg af te gaan en zijn weg door Groningen-Zuid, de Weijert en Helpman te vervolgen. Kamminga stelt voor de verbindingsweg tussen de A28 en de zuidelijke ringweg een aftakking te geven naar de Hereweg. In feite begint de A28 daarmee vanaf de Hereweg. Al met al ontstaat een snellere verbinding voor het verkeer naar de Kempkensberg en verdwijnt het gevaar van sluipverkeer door de wijk.

Het Julianaplein als T-kruising

In de nieuwe situatie zal het verkeer van de A28 richting de binnenstad moeten afslaan naar de Vondellaan. Het nieuw geconstrueerde Julianaplein bedient alleen het verkeer dat via de ring west- of oostwaarts gaat. De trage uitstroom naar de binnenstad zal er ongetwijfeld toe leiden dat een deel van het verkeer voor de binnenstad, van de ring naar het westen gebruik maakt en via het Hoendiep naar binnen gaat. Kamminga: "Ik verwacht veel meer drukte op het Hoendiep. Welke aanpassingen dat weer oplevert? In Groningen bestaat de neiging van die incidentele ingrepen in de verkeersstromen toe te passen die dan weer nieuwe problemen voortbrengen. Neem nou de afsluiting voor het autoverkeer van de Steentilstraat. Daarmee is het tracee van de Diepenring doorbroken en moeten mensen een grote omweg maken om van het Damsterdiep bij de Radesingel uit te komen."

En dat brengt ons weer terug bij het begin van dit artikel: het pleidooi bij monde van Thomas Sleijfer van de Vrienden van de Stad om een totaalplan voor het verkeer van de stad te ontwikkelen.

Op- en afritten A28 naar Hereweg, weblog Arthur Kamminga 17 dec.

Bouwen in en bewaren van onze binnenstad

In 2010 hoorden we tot de oprichters van het *Platform Cultureel Erfgoed Groningen*. We zagen teveel ontwikkelingen in onze woon-omgeving, de binnenstad van Groningen, die afbreuk deden aan de kwaliteit van deze omgeving, waaronder de cultuurhistorische waarden. De oprichters noemden zichzelf *Platform* omdat ze afkomstig waren uit of betrekkingen onderhielden met verschillende organisaties: de drie bewonersorganisaties van de binnenstad, het A-kwartier, de Hortusbuurt en Binnenstad-oost, de Bond Heemschut en de Vrienden van de Stad.

We spraken met de wethouder, met de ambtenaren van RO/EZ, we wandelden met leden van de gemeenteraad door de binnenstad en we spraken in bij de commissie Ruimte en Wonen van de Raad. We hebben menig artikel in het Vriendenbulletin gewijd aan onderwerpen als de nieuwe bestemmingsplannen van de binnenstad, de betekenis in Groningen van *het beschermde stadsgezicht*, de jaarverslagen van de welstands- en monumentencommissie van onze stad, de aanscherping van de welstandscriteria en de positie van onze stad in de rangorde van aantrekkelijkheid van de 50 grootste gemeenten van ons land. En zo nu en dan vroegen we ons af, heeft het zin, verandert er wat in het beleid van de gemeente?

Stand van zaken van de bestemmingsplannen van de binnenstad

Op het moment van schrijven (7 februari 2013) is de stand van zaken aldus: het ontwerp bestemmingsplan Binnenstad-oost ligt voor afhandeling bij de gemeenteraad, althans dat waren de berichten in september. Toen kwam de collegecrisis en sindsdien nemen wij geen activiteiten van de gemeente waar betreffende dit bestemmingsplan. We hopen stiekem dat het plan aan het Zuiderdiep nog eens opnieuw bekeken wordt want we vinden dat de bescherming van de cultuurhistorische waarden in het plan tekortschiet. De gemeente zou zoveel beter

kunnen. Dat blijkt uit het ontwerp Bestemmingsplan Hortusbuurt-Noorderplantsoen dat in juni of juli door de gemeenteraad zal worden afgehandeld. Het beschermde stadsgezicht heeft in dit bestemmingsplan meer aandacht gekregen en het ontwerp is in beschermend opzicht nog verbeterd ten opzichte van het voorontwerp. We komen hierop in het vervolg van dit artikel terug. Het voorontwerp van het bestemmingsplan Binnenstad binnen de diepenring is in de ontwikkelfase. Bij de start van de werkzaamheden meldde wethouder Frank de Vries dat belangstellende burgers bij deze fase zouden worden betrokken door het formeren van een klankbordgroep. Als u dit artikel leest zal de groep een drietal keren bijeen zijn geweest en met de ambtenaren hebben gesproken over de situering van de functies in de binnenstad, de begrenzing van de bouwvolumes, de maatvoering van de binnenterreinen, gevelbescherming, de cultuurhistorische analyse en de plankaart.

Van belang is ook de aanscherping van de welstandscriteria. Het voorstel passeerde de Raad uiteindelijk ongewijzigd op 30 januari jl. Daarmee verwacht het gemeentebestuur te bereiken dat er minder ongewenste optopingen en minder ongewenste bebouwing op binnenterreinen zullen plaats vinden.

“Bouwplannen zullen zich meer voegen naar de historische context en de kwaliteiten van het beschermd stadsgezicht zullen minder worden aangetast.” (Geciteerd uit de publiekssamenvatting bij het voorstel tot aanscherping van de welstandscriteria.)

Onze ervaringen met het welstandsvoorstel

Waren we niet blij met het voorstel de welstandscriteria aan te scherpen? Ja, als het gaat om de grotere aandacht van het gemeentebestuur voor de welstand, blijkend uit de toelichting, nee als het gaat om de formulering van het voorstel.

In het laatst verschenen *Vriendenbulletin* (nr 71, nov 2012) heeft een onzer het voor-

Afb. 1)
De 'Maanlander' in de
voormalige Hortus
(FOTO'S: TINEKE VOOLIS)

1) Binnen het Beschermd
Stadsgezicht (gebied 8
Historische Binnenstad)
voldoet een bouwplan aan
redelijke eisen van wel-
stand, wanneer het:

a. zich in schaal, maat,
architectonische expressie,
detaillering, materialise-
ring en kleurgebruik voegt
in en naar de bestaande
ruimtelijke eigenschappen
van de directe context van
de aanliggende bebouwing
dan wel de verkavelings-
kwaliteiten van het bouw-
blok of de straat, waaraan
het gesitueerd is;

of
b. van bovengemiddelde
architectonische – stede-
bouwkundige kwaliteit is;

of
c. voldoet aan een door de
gemeente vastgesteld beeld-
kwaliteitskader.

stel van de toetsingscriteria beschreven en
becommentarieerd (Tineke Vooijs: *De be-
scherming van de cultuurhistorische waarden van de binnenstad van Groningen*).

Zij constateerde een taalkundig manco in het
lid a van het voorstel waardoor het eerste
deel van de volzin werd ontkracht door het
tweede deel. 1) Zulks kon natuurlijk niet de
bedoeling zijn van de regelgever en we acht-
ten het vanzelfsprekend dat de fout in het
voortraject zou worden hersteld. Niets bleek
minder waar. Noch de ambtenaren, noch de
gemeenteraadsleden, noch de wethouder ble-
ken bereid dan wel in staat in te grijpen in
het regelgevende proces. En zo zit de wel-
standsc commissie opgescheept met een regel
die haar kan nopen tot een positief advies
ook al is het ontwerp esthetisch in haar ogen
nog zo verwerpelijk. Een ander punt waar we
inhoudelijk bezwaar tegen aanvoerden was
dat volgens het tweede criterium (lid 1 b) de
welstandsc commissie een ontwerp, louter op
grond van zijn *bovengemiddelde architectoni-
sche kwaliteit* een positief advies zou moeten
geven, ook al zou het bijvoorbeeld de in de
omgeving geldende maatvoering te buiten
gaan. De context zou in dat geval niet bij de
afweging hoeven te worden betrokken.

Op slot

De oorzaak voor deze gemeentelijke opvat-
ting ligt in de angst die het gemeentebestuur
bij elk bestemmingsplan of voorstel op het
gebied van de welstand in zijn greep houdt,
dat de *ontwikkeling* van de stad door regels
wordt belemmerd, ook van dat deel van de
stad dat door de rijksoverheid als beschermd
stadsgezicht is uitgeroepen. Als de ontwikke-
ling dat vraagt moet er *out of scale* kunnen
worden gebouwd. De stad moet niet *op slot*
heet het en vandaar het ruimtegevende
karakter van de bestemmingsplannen en van-
daar dat bij de voorstellen tot aanscherping
van de welstandscriteria ruimte wordt
gemaakt voor het bouwen buiten de context

van de omgeving. En als de *ontwikkeling* een
ruimte vergt die het bestemmingsplan over-
schrijdt, kan ook altijd nog voor het desbe-
treffende gebied een apart bestemmingsplan
worden gemaakt zoals het geval is geweest
met het terrein van de in 1960 buiten
gebruik geraakte Hortus van de universiteit,
het terrein van het *Forum* en de *Nieuwe
Markt* en het traject van de regiotram. Had
de stad maar echt op slot gestaan kan men
bij elk dezer projecten verzuchten! Van het
Forum is nog steeds niet duidelijk waartoe
het dient, het tramplan zou een aanslag op
de binnenstad en op de gemeentelijke finan-
ciën hebben betekend en de vestiging van de
Letterenfaculteit in de Hortusbuurt is het
bijproduct geweest van de mislukte cityplan-
ning van het gemeentebestuur in de jaren
zestig van de vorige eeuw. Maar ondertussen
heeft het wel de cultuurhistorische waarden
van dit gebied vernietigd. (afb. 1)

De betekenis van het beschermde stadsgezicht.

Bij de betekenis hebben we ons twee vragen
te stellen. Wat is nu eigenlijk zo bescher-
mingswaardig in het beschermde stadsge-
zicht en hoe geschiedt de bescherming? En
waarom vinden we het beschermde stadsge-
zicht belangrijk, waarom moeten de cultuur-
historische waarden in het gebied van een
beschermd stadsgezicht het uitgangspunt
zijn van de verdere stedenbouwkundige
vormgeving en niet de *ontwikkeling* zelfve,
waarbij de waarden op het tweede plan
komen.

Bij de bescherming van het stads- of dorps-
gebied zijn drie onderwerpen beschermings-
waardig: de structuur (de plattegrond), de
functie (waartoe dient de invulling van een
perceel) en het architectuurbeeld. Het merk-
waardige is dat in de stedenbouw jarenlang
de opvatting gegolden heeft dat de zorg voor
deze thema's niet uitsluitend thuishoort bij
hetzelfde instrument, het bestemmingsplan.
Structuur en functie worden bepaald door de
regels van het *bestemmingsplan*, bij het archi-
tectuurbeeld speelt de welstandsc commissie
een belangrijke rol. Het is een opvatting die
in het Groningse beleid nog steeds opgeld
doet. Dit verschillende regiem heeft belang-
rijke gevolgen. Het bestemmingsplan is een
document dat de rechten en plichten van
gemeente en particulier initiatief vastlegt.
Om een voorbeeld te geven: wordt in een
straat het architectuurbeeld bepaald door
een ensemble van panden van gelijke hoogte,
als het bestemmingsplan toestaat dat er in
de straat tien meter hoger mag worden
gebouwd, dan geeft dat een burger het recht
zijn eigen pand uit de rij met tien meter op
te hogen, ook al is dat vanuit een oogpunt
van welstand ongewenst. Met andere wor-
den de welstandsc commissie kan de in het

bestemmingsplan vastgelegde maten niet negeren. Het is dat “gat” in de stedenbouwkundige regels van onze stad waardoor het architectuurbeeld, gewichtig aspect van het beschermde stadsgezicht, zo makkelijk kan sneuvelen. Vandaar dat wij in onze commentaren op de bestemmingsplannen zoveel aandacht geven aan de toegestane bouwhoogte. Alleen met een bouwhoogte die begrepen wordt vanuit het te beschermen architectuurbeeld kan de welstandsc commissie zijn werk doen. Dat houdt niet in dat hierin een uitnodiging besloten ligt om in een beschermd stadsgezicht historiserend te bouwen, een andere angst van het gemeentebestuur. Waarom zouden ontwerpers geen werk van *bovengemiddelde architectonische kwaliteit* kunnen afleveren binnen de maatvoering die in het gebied van het beschermde stadsgezicht gebruikelijk is?

Overigens wordt de bescherming van het architectuurbeeld ook geholpen door een ruim aanwijzingsbeleid van panden als rijks- of gemeentelijk monument. Dat heeft het bijkomend voordeel dat panden niet zonder sloopvergunning kunnen worden afgebroken, althans als ze in het gebied van een beschermd stadsgezicht zijn gelegen.

Wat de tweede vraag betreft, we maken ons zo druk over het bewaren van de cultuurhistorische waarden omdat deze bijdragen aan de identiteit van de wijk, de herkenbaarheid van de buurt voor zijn bewoner en de economie van de stad. De geschiedenis van de wijk is manifest als de cultuurhistorische waarden goed zichtbaar aanwezig zijn, de herkenbaarheid van zijn omgeving wordt voor de bewoner bevorderd door de historisch bepaalde karakteristieken van de wijk en de stad met een herkenbare historie oefent op mensen aantrekkingskracht uit om er te gaan wonen en deze te bezoeken.

[Afb 2]
Eenlaags huisjes aan het
Nieuwe Kerkhof

Het ontwerp bestemmingsplan van de Hortusbuurt

Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen te melden. Bij het toekomstige bestemmingsplan van de Hortusbuurt wordt veel meer gedacht vanuit het handhaven van wat er nu is waardoor de cultuurhistorische waarden meer aandacht krijgen. In dit verband is het van groot belang dat in het grootste deel van de Hortusbuurt het college niet meer zal beschikken over de *afwijdingsbevoegdheid* waardoor er in de praktijk altijd hoger werd gebouwd dan de begrenzing van het bestemmingsplan aangaf.

In ons commentaar op het voorontwerp hebben we gepleit voor de bescherming van de eenlaags pandjes met een zolder waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt. (afb. 2) Dit type woningen is sinds de aanleg van de wijk in de 17e eeuw in dit gebied aanwezig voor de huisvesting van de bevolking zonder enig vermogen. In het ontwerp bestemmingsplan kunnen we nu lezen dat voor zover deze pandjes niet aan een van de radialen (de Nieuwe Ebbingestraat, de Nieuwe Kijk in 't Jatstraat en de Nieuwe Boteringestraat) of aan het Nieuwe Kerkhof zijn gelegen, het nieuwe bestemmingsplan ze de bescherming gaat bieden van een maximaal toegestane bouwhoogte van 7 meter. Het motief voor deze bescherming ligt bij de gemeente overigens niet in het cultuurhistorisch waardevolle beeld maar in de functie van deze panden als behuizing van jonge gezinnen en van starters op de woningmarkt. En daarmee is de gemeentelijke opvatting dat het architectuurbeeld toch eigenlijk geen thema is in het bestemmingsplan weer aan de orde. Om dezelfde reden heeft de gemeente het instrument van de *korrelgrootte* (de gemiddelde pandbreedte in een straat) uit het bestemmingsplan verwijderd en is de pandbreedte een onderwerp voor de welstand geworden. Als je de cultuurhistorische waarden zoals beschreven in de door het rijk bepaalde *beschermde stadsgezichten* in het bestemmingsplan vertaalt, kun je niet alleen volstaan met *functie en structuur* maar moet er ook in het bestemmingsplan aandacht zijn voor *het beeld*, menen wij.

In de inleiding stelden we ons de vraag of het wel zin heeft ons druk te maken over het stedenbouwkundig beleid van de gemeente. Wij constateren wel dat de aandacht voor de cultuurhistorische waarden in het gemeentelijk beleid en bij de gemeenteraad is toegenomen.

Of dat een gevolg is van onze activiteiten?

In ieder geval heeft de crisis de condities zo veranderd dat de gemeente meer is gaan denken in termen van bewaren en niet meer alleen van bouwen.

De Open Stad

De Welstands- en Monumentencommissie is een belangrijke instelling. Burgers komen ermee in aanraking als ze een huis willen bouwen of verbouwen. Met het oog op een bouwvergunning beoordeelt de commissie of het ontwerp vanuit het oogpunt van de welstandscriteria door de beugel kan. En het werk van de commissie bedoelt bij te dragen aan het bewaren en ontwikkelen van een mooie stad. Van het wonen in een mooie omgeving profiteert de bewoner en ook economisch is het van belang dat sprake is van een aantrekkelijke stad. Door middel van een jaarverslag wordt de gemeenteraad ieder jaar geïnformeerd over de werkzaamheden van de commissie. De publicatie wordt met vele foto's van gerealiseerde of in uitvoering zijnde bouwplannen verlucht en is ook voor de belangstellende burger beschikbaar (via de stichting Libau, Hoge der A 5).

In het najaar van 2012 kwam het verslag over 2011 uit met als titel "De Open Stad". De titel is gekozen naar aanleiding van een discussie over het jaarverslag 2010 in de raadscommissie Ruimte en Wonen. Een bezorgd raadslid zou hebben gevraagd of de Welstandscommissie met zijn beleid de stad niet onnodig "op slot" zou zetten. Nu valt deze vraag niet onmiddellijk op te maken uit de notulen van de commissievergadering van 1 februari 2012, de datum waarop het jaarverslag van 2010 in de commissie aan de orde kwam. Maar misschien wordt bedoeld op het pleidooi van het liberale raadslid Rutte die de hele welstand wil afschaffen behoudens in de gebieden met een beschermd stadsgezicht. Hoe dan ook, de term "op slot" wordt graag gebezigd door stedenbouwkundigen van de dienst RO/EZ van de

gemeente als ze motiveren waarom ze ruimtegevende bestemmingsplannen ontwikkelen. Het is goed dat de Welstands- en Monumentencommissie in dezen stelling neemt met het begrip "De Open Stad". De commissie bedoelt hiermee te zeggen haar rol niet als een hindermacht te beschouwen maar te werken vanuit een opvatting die er voor zorgt dat de kwaliteiten van de stad zo goed mogelijk worden benut en erop let dat het gebouwde kapitaal optimaal wordt ingezet. Zo'n positief geformuleerd beleid "opent" de stad en gooit deze niet "op slot", aldus de commissie.

Het speelveld

Het jaarverslag maakt in de richting van de gemeenteraad duidelijk dat de raad het gemeentelijk welstandsbeleid bepaalt door het vaststellen van de welstandsnota met inbegrip van de criteria, de zogenaamde "Algemene Groninger Criteria" waaraan het te bouwen ontwerp moet voldoen. Bij de toetsing van de ontwerpen is de interpretatie van de criteria natuurlijk aan de commissie. Behalve met deze criteria heeft de commissie ook te maken met de rechten die opdrachtgevers van bouwplannen en hun architecten ontleen aan het bestemmingsplan. In het bestemmingsplan wordt ondermeer de maximale bouwhoogte vastgesteld. De opdrachtgever heeft het recht tot deze hoogte te bouwen, ook al levert dat een architectonisch beeld op dat de commissie niet zou zinnen. Een instrument dat tot nu toe in de Groningse bestemmingsplannen voorkwam, de *korrelgrootte*, dreigt uit de bestemmingsplannen te verdwijnen. Met de *korrelgrootte* wordt de gemiddelde pandbreedte in een straat vastgelegd ter bescherming van het ritme van de gevelwand. Deze bescher-

ming zal nu een zaak van de welstand worden en dus zullen bouwplannen ook op dit punt door de commissie worden beoordeeld.

Het moge duidelijk zijn, de commissie levert met zijn werk een bijdrage aan de “mooie” stad maar ook niet meer dan dat.

Waarnemingen

De crisis heeft voor het werk van de welstandscommissie aanzienlijke gevolgen. Grote opdrachtgevers als woningcorporaties en projectontwikkelaars verdwijnen naar de achtergrond en het zijn nu de kleine particuliere opdrachtgevers (de incidentele aanvragers worden ze in het verslag genoemd) die de commissie werk bezorgen: plannen voor nieuwbouw maar vooral renovatie en verbouw passeren de commissie. In dat verband pleit de commissie ervoor dat de criteria waaraan de plannen worden getoetst voor de burger toegankelijk en duidelijk zijn. Vooralsnog is dit verzoek aan dovemansoren gericht want het voorstel van de “aangescherpte” welstandscriteria voor de gebieden van de beschermde stadsgezichten van de binnenstad (gebied 8, welstands atlas), onlangs door de Raad geaccepteerd, zijn ons inziens verre van helder. (Zie p. 7 van dit nummer.)

De verbouwplannen van bewoners zijn vaak fors aan de maat en overstijgen de aanbouw met een dakkapel. In het vorige jaarverslag was een foto opgenomen van de noordkant van de Ernst Casimirlaan waar verschillende opbouwen op het platte

dak van de tweelaags rijtjeshuizen zichtbaar waren. We zagen dat deze opplus-trend ook zichtbaar wordt op de rij mooie, omstreeks 1920 door Saville ontworpen huizen aan de Oostersingel. De commissie kan deze trend slechts signaleren. De ruimtegevende bestemmingsplannen geven de bewoners alle ruimte voor deze aanslag op het mooie architectonische beeld van deze straten.

[Afb. 1]

De plannen voor de bouw en verbouw hebben in de binnenstad vaak te maken met studentenhuysvesting. De kwaliteit is soms zorgelijk. De commissie rept zelfs van projecten als van voor de woningwet! De neiging van allerlei “free riders” om de grenzen op te zoeken, ja te overschrijden, is manifest. Dat draagt niet bij aan Groningen als “mooie stad”. Waar de commissie de gemeenteraad ook op attendeert is de gebrekkige handhavingspraktijk. De realisatie van de plannen wijkt soms zelfs stevig af van wat was goedgekeurd. Het is een euvel dat we vaker in onze stad tegenkomen. Dat de diepenring voor een deel is volgeplempt met grote rechthoekige woonboten is hiervan een voorbeeld.

Handhaven is duidelijk niet de meest favoriete tak van sport van onze ambtenaren. Het besef dat de overheid het zwaard niet tevergeefs draagt is in Groningen geen gemeengoed.

Draagvlak

Terecht stelt het jaarverslag dat welstandsbeleid een breed draagvlak behoeft. Een van de mogelijkheden daartoe zou zijn om de burgers bij de opstelling van de welstandscriteria die in hun omgeving gelden te betrekken. Men brengt deze suggestie als alternatief voor het ook wel bepleite opnemen van burgers in de welstands- en monumentencommissie. Toch heeft deze suggestie een andere achtergrond: het doorbreken van een veronderstelde coterie van architecten die als de bekende slaggers hun eigen vlees keuren. Nu kunnen we ons wel voorstellen dat men hecht aan een professionele toetsing. Maar waarom voor het lidmaatschap juist geput moet worden uit de Groningse kring van professionals - de leden moeten een binding hebben met de stad Groningen door daar bijvoorbeeld werkzaam te zijn als architect (p. 18) - is ons niet recht duidelijk. In ieder geval is het een goede zaak dat men de huidige voorzitter van elders heeft ingebracht

[Afb. 1]
Ophoging van een van de panden van Saville aan de Oostersingel.

Welke gebouwen in de stad vinden we mooi en welke lelijk?

Remonstrantse Kerk

Coehoornsingel 9 t/m 29c

Het leek de redactie een goed idee om te onderzoeken hoe door niet-architecten, maar door 'leken' wordt geoordeeld over de kwaliteit van gebouwen in de stad. In de binnenstad is onlangs door de gemeenteraad een wijziging van de welstandsnota voor het beschermd stadsgezicht voor de binnenstad aangenomen waarin hogere eisen worden gesteld aan inpassing van nieuwe bebouwing in de bebouwde omgeving. Als echter de bebouwing architectonisch en stedenbouwkundig van bovengemiddelde kwaliteit is, wordt de eis van bovengemiddelde kwaliteit niet gesteld.¹⁾

Voor het begrip "bovengemiddelde kwaliteit" bestaan geen criteria. De welstandscommissie bestaande uit architecten en stedenbouwkundigen beslist of de kwaliteit van een gebouw bovengemiddeld is.

We willen daarom ook wel eens de meningen van anderen horen. Op die manier proberen we aan de hand van voorbeelden een beeld te krijgen van de "bovengemiddelde kwaliteit" waaraan nieuwbouw die zich niet voegt naar de context in deze stad moet voldoen. We leggen daarom aan verschillende Stadjes de vraag voor welk gebouw ze mooi vinden en welk gebouw lelijk.

Wij verwachten niet dat iedere lezer het eens is met de in deze rubriek gegeven beoordelingen. We nodigen onze lezers daarom uit om daarop te reageren. Zo kan er een beeld ontstaan van diverse meningen over diverse gebouwen. En misschien ontstaat er over bepaalde gebouwen een communis opinio.

Het eerste artikel van de hand van Jaap Ekhart, kunsthistoricus, beschrijft twee gebouwen aan de Coehoornsingel. Hij geeft niet aan of hij deze gebouwen mooi of lelijk vindt, maar beschrijft wel een gebouw dat volgens hem van grote kwaliteit is en een gebouw dat niet aan de kwaliteitseisen voldoet. Zijn voorbeeld van een gebouw van grote kwaliteit is aanbouw aan de Remonstrantse kerk die de Japanse architecte Moriko Kira ontwierp bij de restauratie in 2006. [Afb. 1]

Na lezing van zijn beschrijving van het gebouwencomplex Coehoornsingel 9 t/m 29c dringt de vraag zich op: Had welstand geen hogere eisen kunnen stellen aan de kwaliteit van het ontwerp van dit gebouwencomplex, gebouwd in de jaren '80? Waarom heeft de welstandscommissie geen rekening gehouden met de vormgeving van de context, het kerkgebouw? [Afb. 2]

¹⁾ Zie p. 7.

Mooi en lelijk aan de Coehoornsingel

[Afb. 1]
Coehoornsingel 9 t/m 29c

[Afb. 2]
Remonstrantse Kerk met
aanbouw

(FOTO'S: TINEKE VOOLJS)

We begeven ons naar de Coehoornsingel en bekijken twee gebouwen: het woningcomplex 9 t/m 29c en de moderne uitbouw van de Remonstrantse Kerk. Nodigen de gebouwen uit, of stoten ze af.

Zijn ze mooi, of zijn ze lelijk?

Ter overpeinzing werp ik twee vragen op. Heeft de architect voor de juiste materialen gekozen

en heeft hij ze gecomponeerd tot een uitnodigend geheel? Voegt dat geheel zich harmonieus in de buurt, gaat het gebouw een relatie aan met de omgeving?

Het woningcomplex is opgetrokken uit saai, doods gekleurde baksteen. De trappenhuizen zijn uitpandig geplaatst. Door hun nadrukkelijke aanwezigheid dringen ze zich op, leiden ze behoorlijk af van de eigenlijke functie van het complex, wonen. Visueel fungeren de trappenhuizen als obstakels. Met hun uitpandige aanwezigheid scheppen ze immers afstand, een stukje niemandsland, tussen straat en woningen. De straatzijde-muren van de trappenhuizen zijn nagenoeg blind, ze weren af.

Verder zien we een rommelige wirwar van muurtjes. Waarvoor dienen ze eigenlijk? Het is alsof de ontwerper zoveel mogelijk muurtjes heeft willen optrekken om te voorkomen dat iemand het complex betreedt. En over betreden gesproken... vanaf de straat zie je weinig voordeuren. Ben ik wel welkom? Het woningcomplex is in zichzelf besloten, nodigt niet uit. Materialen en kleuren spreken niet aan. Maar genoeg gemopperd, hoogste tijd voor iets moois.

Het entreepaviljoen (2005) van de Remonstrantse Kerk (1883) is opgetrokken uit matglas dat is afgewerkt met houten stijlen van Siberische lariks. De hoge, verticale stijlen zorgen voor een ranke uitstraling. Subtiel detail: de architect heeft de rankheid een pakkend, extra accent verleend door de stijlen boven de dakrand uit te laten steken. Naast en achter het paviljoen staan veel bomen. De hoge stijlen (boomstammen) komen daardoor over als abstracte weerspiegelingen van de groene omgeving. Een mooie wisselwerking.

Het paviljoen maakt veel uitnodigende gebaren: het is transparant, de gebogen lijnen ogen vriendelijk, de (natuurlijke) houtkleur is warm en de toegang is duidelijk aangegeven. Het paviljoen toont tevens aan dat nieuw- en oudbouw uitstekend kunnen samengaan. Want zeg nou zelf... zonder verlies van eigenwaarde vullen de twee gebouwen elkaar aan, versterken ze elkaar. Samen vormen ze een welhaast harmonieus geheel.

Jaap Ekhart is kunsthistoricus

Stadsgedicht

Wie de poort van het Middengasthuis in de Kleine Rozenstraat betreedt, kan aan de muur het gedicht “Camping Middelengasthuis” lezen. De dichter, Klaas Knillis Hofstra, schreef het gedicht oorspronkelijk in het Stellingwerfs, een dialect dat onder andere gesproken wordt in het uiterste zuidoosten van de provincie Friesland. Hij woont in het gasthuis dat dateert van 1873 en is gesticht door het Algemeen Diaken Gezelschap, een instelling van de Nederlandse Hervormde Kerk. In 1895 richtte het Gezelschap nog een Middengasthuis op en wel aan de Grote Leliestraat, in de wandeling het Grote Middengasthuis genaamd, ter onderscheiding van het veel kleinere Middengasthuis aan de Kleine Rozenstraat. Het woord “midden” werd gebruikt ter aanduiding van de sociale laag van de bevolking die in deze gasthuizen terecht kwam om er de laatste levensfase door te brengen. De bewoners konden zich inkopen omdat ze als neringdoenden enig geld hadden kunnen sparen of omdat na langdurig een gezeten familie te hebben gediend de dienstbode werd ingekocht door “haar” familie. Wie rijker was kon zich een gasthuis met een hoge inkoopsum permitteren, wie armer was kwam in een gasthuis van de werkende stand terecht. De hele Hortusbuurt staat vol met dergelijke gasthuizen. Elk zichzelf respecterend kerkgenoot-

schap had in de 19e eeuw hier wel een gasthuis. Ook enkele rijke Groningers stichtten in de Hortus-buurt een gasthuis, zo de weduwe Ludevé Vink die het Pieternellagasthuis bekostigde.

Klaas Knillis Hofstra bestelt de post in een gedeelte van de Hortusbuurt en kent derhalve de buurt op zijn duimpje. Hofstra: “Ik weet precies wanneer mensen andere geraniums voor de ramen hebben gezet. Ik ben bestuurslid van de bewonersorganisatie van de Hortusbuurt en wordt geregeld aangesproken als mensen wat hebben. Je zou de Hortusbuurt kunnen typeren als een dorp van 4500 inwoners, dat vlak bij de grote stad ligt. Nu we weer een supermarkt in de buurt hebben, in de Nieuwe Ebbingestraat, zijn er dagen dat ik mijn postcode niet uit hoef.”

Hij woont nu dertien jaar in het gasthuis waar een gemêleerd gezelschap “met redelijk veel jongeren”, zegt Hofstra, de huisjes, bestaande uit een benedenverdieping en een zolderverdieping, bewoont. De bewoners vormen geen gemeenschap, de mensen bemoeien zich niet met de burens. Maar je houdt wel rekening met elkaar. Per slot zijn we door halfsteensmuren van elkaar gescheiden. Waar we wel voor zorgen is het onderhoud van het grasveld. De woningcorporatie Nijestee, die eigenaar van het gasthuis is, geeft ons een paar centen en dan is Nijestee goedkoper uit en wij beter want we maken het grasveld netter dan de plantsoendienst.”

Hofstra treedt nu en dan als dichter en zanger op. “Ik heb allerlei podiumdingen gedaan en ik denk dat ik dat van mijn vader heb want die was toneelspeler en

Klaas Knillis Hofstra

regisseur. In maart regisseer ik mijn 37ste toneelstuk. Ik regisseerde en speelde afgelopen zomer mee in een stuk van Harold Pinter dat ik in het Gronings had vertaald en heb op de laatste kerstavond de kinderkerstnachtdienst in de Nieuwe Kerk geregisseerd. Dat was weer een heel andere ervaring. Er deden wel 50 man mee. De jongste was drie maanden en de oudste 75. De ezel was er ook: de dominee had het kerstspel vanuit het gezichtspunt van de ezel geschreven.”

“Ik schrijf heel verschillende gedichten. Ook in verschillende talen: in het Gronings, het Stellingwerfs en in het Nederlands. Mijn laatste bundeltje dateert van juni 2011 “Waachter 13”. In het Stellingwerfs. De gedichten heb ik voorgelezen op het dichtersfestival in de

Prinsentuin. Ik doe ook mee aan een dichtclub die elke maand bijeen komt in café Marleen in de Pelsterdwardsstraat. We zijn dan met een man of acht à twaalf. De bedoeling is dat je elke maand met een nieuw gedicht komt. Het mag ook wel een liedje zijn, of een vertaling of een theatertekstje. Die bijeenkomsten werken wel stimulerend. Dat de gedichten in verschillende talen zijn is geen probleem. De poëzie liefhebbers luisteren nu eenmaal iets beter, die kunnen het wel verstaan.

Binnenkort komt een bundeltje van de in het café voorgedragen teksten uit. Van mij staat er een gedicht in het Stellingwerfs in, in het Nederlands en het Gronings. In “Kop d'r veur”, het blad van de buurtvereniging, verzamel ik al zes jaar gedichten. Het gedicht dat in de poort hangt, heeft daar ook in gestaan”

Camping Middengasthuis

een slaperige kop steekt naar buiten
langzaam komt het leven op gang
kopje koffie, buurvrouw?

huisdieren lopen te schooien
en in en uit, de deuren open

langskuierende toeristen
wij zijn een attractie

iemand stapt over het grasveld
slalomt langs de rozenperken
glaasje wijn, buurman?

het geluid van het café
een eindje verderop
spelende kinderen op het plein
de geur van de snackbar
het voelt zo vertrouwd

midden in de stad te gast
midden in het leven thuis

ik woon in mijn vakantie

Klaas Knillis Hofstra

De redactie is van plan geregeld een gedicht op te nemen dat aan een plek in de stad is gewijd. “Stadsgedicht” noemen we de rubriek waarin we zo mogelijk ook wat over de dichter en de bezongen plek zullen vertellen.

Een geval van welstand

De nieuwbouw van Hoge der A 3

Op de omslag van het Vriendenbulletin prijkt een afbeelding van het nieuwe pand Hoge der A 3, te midden van de omringende gevelwand. Het appartementengebouw is gebouwd in opdracht van W.W. van Smeden en ontworpen door zijn buurman, het architectenbureau De Zwarte Hond. Over het ontwerp is het nodige te doen geweest. De Bond Heemschut en de bijna-buurman W. Brouwer hebben tevergeefs bij de rechtbank het verlenen van een bouwvergunning door het gemeentebestuur aan W.W. van Smeden betwist omdat ze het ontwerp ongepast vonden voor de befaamde gevelwand van de Hoge der A.

Het Groningse welstandsadvies.

Uiteraard heeft het gemeentebestuur over het ontwerp advies ingewonnen bij de Commissie voor de welstandszorg van de gemeente Groningen. Aanvankelijk is het oordeel van de commissie negatief: "De commissie acht de analyse van de context deugdelijk. De uitkomsten van de analyse ziet de commissie echter te weinig terug in het bouwplan. De verwantschap binnen de

reeks van de bestaande gebouwen wordt onvoldoende geacht. De commissie uit daarnaast haar twijfels over de voorgestelde schaalvergroting." (brief aan het college dd 16 maart 2009)

Een maand later buigt de commissie zich opnieuw over het inmiddels bijgestelde ontwerp dat op 27 maart 2009 wordt besproken met de heren Spoelstra en Van der Meer van de Zwarte Hond. Dat valt te lezen in de brief van de commissie van B en W d.d. 8 juli 2009. Met betrekking tot het bouwvolume merkte de heer Van der Meer op dat op basis van het bestemmingsplan nog een verdieping hoger gebouwd had kunnen worden en dat de bovenste verdieping duidelijk terug ligt om de schaalbeleving beter aan te laten sluiten op de context. De vormgeving van het bouwplan is eenduidiger geworden met een gevelritmiek welke beter past bij de ritmiek van de straat. Hierbij wordt aangesloten bij de bestaande eenduidige volumes. Het gebouw staat daarbij op overtuigende wijze op de grond en is een exponent van de dynamiek van het centrumgebied door de eeuwen heen." Of deze ontwerperstaal nu komt van de heer Van der Meer of van de commissie, ze spreken in ieder geval dezelfde taal en het is duidelijk met welke conclusie de commissie zijn advies aan het college zal afronden: "Het bouwplan is daarbij van een bovengemiddelde architectonische kwaliteit met een zorgvuldige detaillering. Zodoende heeft de commissie geadviseerd dat het bouwplan niet strijdig is met redelijke eisen van welstand."

Het Drentse welstandsadvies.

Met het oog op de rechtszaak maakt De Bond Heemschut gebruik van de mogelijkheid om een second opinion van de welstandsc commissie van het Drents Plateau in te brengen. In zijn brief van 12 februari

Het goedgekeurde plan voor Hoge der A 3 met overstekende dakrand.

Uiteindelijk is de overstekende dakrand "de pet" verdwenen.

FOTO: TINEKE VOOLJS

2010 kan men het volgende lezen: "massa en vorm" van het gebouw voldoen niet, de "aanzichten" voldoen niet, ondermeer vanwege het balkon dat een privé-buitenruimte creëert, niet passend bij het bestaande beeld van de voorname koopmanshuizen en in de "detaillering" is de dakrand van het bovenste appartement te grof in ver-

houding tot de gekozen architectuur. De conclusie is "dat in het beschermde stadsgezicht van het centrum van Groningen het gebouw door zijn proportionering een ernstige dissonant zal vormen in de omgeving."

Aan de lezer

"Bovengemiddelde architectonische kwaliteit" versus "een ernstige dissonant door zijn proportionering", zouden de commissies het wel over hetzelfde ontwerp gehad hebben, vraag je je een ogenblik af. Hoe dan ook, over smaak valt te twisten. Nu het bouwwerk onbelemmerd kan worden waargenomen kan de lezer zelf een oordeel vellen. Een wandeling van Vissersbrug naar A-brug verschaft de wandelaar een goed zicht op het nieuwe bouwwerk. Wij wachten Uw oordeel, positief of negatief, gaarne af (pieterbootsma@telfort.nl) en zullen van de reacties in het volgende nummer verslag doen.

Activiteiten

In deze aflevering van het Vriendenbulletin is een uitgebreid interview opgenomen met

Arthur Kamminga

Het bestuur heeft hem bereid gevonden om voor de Vrienden van de Stad een lezing te houden over een van de onderwerpen waarover hij in het interview komt te spreken, namelijk over de gevolgen van de voorziene vernieuwing van de Zuidelijke Ringweg.

De lezing met als titel

De bereikbaarheid van de Stad

vindt plaats op woensdag 10 april te 20.00 uur in Het HerenHuis aan de Spilsluizen.

Datum: 10 april

Aanvang: 20.00 uur

Plaats: Het HeerenHuis, Spilsluizen 9

Bericht

Van 9 maart 2013 tot en met 5 mei 2013 is

"From Sint-Petersburg with Love"

te zien in het Noordelijk Scheepvaartmuseum en de Synagoge Folkingestraat.

In deze tentoonstelling "From Sint-Petersburg with love" kunt u het werk zien van acht Nederlandse en acht Russische kunstenaars uit Sint Petersburg. De kunstenaars tonen u hun beeld van elkaars samenleving: wat betekent vrijheid in Rusland? Hoe gaan de generaties met elkaar om in Nederland?